

Sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestöt sosiaali- ja terveysministeriön kumppaneina

Sosiaali- ja terveysministeriön järjestöpoliittiset linjaukset

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Julkaisun päivämäärä
Sosiaali- ja terveysministeriö	14.4.2011
Tekijät	Toimeksiantaja
Markus Seppelin	Sosiaali- ja terveysministeriö
	HARE-numero ja toimeksiantamispäivä

Muistion nimi

Sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestöt sosiaali- ja terveysministeriön kumppaneina. Sosiaali- ja terveysministeriön järjestöpoliittiset linjaukset

Tiivistelmä

■ Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) järjestöpoliittisten linjausten tarkistaminen käynnistyi vuonna 2008. Järjestöpoliittisten linjausten uudistaminen on liittynyt STM:n Strategia 2020-hankkeeseen ja kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan suositukseen hallinnonalakohtaisten järjestöstrategioiden laatimisesta. Järjestöpoliittisten linjausten uudistamisen lähtökohta on vuonna 2003 julkaistu STM:n kansalaisjärjestötoiminnan strategia. Tarkistamisen tarve liittyy järjestöjen palvelutoiminnan kilpailuympäristön muutoksiin, EU:n yhteisölaainsäädännön kehitykseen, kansalaisjärjestöjen perustehtävien määrittelyn tarpeeseen sekä järjestöjen ja julkisen sektorin välisen työnjaon selkeyttämiseen. Muistio on ollut kommentoitavana sekä STM:n osastoilla että kansalaisjärjestökentässä useassa yhteydessä vuosina 2008 - 2010. Linjauksia on käsitelty myös ministeriön johtoryhmässä ja ministeriön johtoryhmän sekä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen yhteispalaverissa. STM:n toimialan järjestöjä on kuultu asiassa verkkohaastattelun avulla sekä erillisessä kuulemistilaisuudessa. Muistion keskeiset strategiset tavoitteet on liitetty ministeriön uuteen sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiaan. Koko muistio toimii ministeriön kansalaisjärjestöpolitiikan toimintalinjauksena.

STM:n järjestöpolitiikan peruslinjaukset ovat seuraavat:

- Ministeriö katsoo, että kansalaisjärjestötoiminta edesauttaa kansalaisten osallistumista ja hyvän elämän edellytysten luomista
- Ministeriö ylläpitää yhteistyötä järjestöjen kanssa ja vahvistaa yhteistä sitoutumista strategisiin tavoitteisiin
- Ministeriö tiivistää yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa EU-politiikan ja muun kansainvälisen politiikan linjausten valmistelussa ja toimeenpanossa
- Ministeriö kannustaa järjestöjä laaja-alaiseen alueelliseen yhteistyöhön kuntien, muiden kolmannen sektorin toimijoiden ja yritysten kanssa
- Ministeriö pyrkii selvittämään järjestölähtöisen auttamistyön ja kolmannen sektorin elinkeinotoiminnan sääntöjä järjestöjen panoksen turvaamiseksi molemmilla aloilla
- Ministeriö tähtää toimillaan kansalaisjärjestöjen rahoituksen turvaamiseen yhteiskunnallisen hyvän edistämiseksi

Asiasanat

Järjestöt, kolmas sektori, sosiaali- ja terveyspolitiikka, strategiatyö

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2011:05	Muut tiedot	
	www.stm.fi	
ISBN 978-952-00-3161-9	Kokonaissivumäärä	Kieli
URN:ISBN:978-952-00-3161-9	15	Suomi

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Utgivningsdatum
Social- och hälsovårdsministeriet	14.4.2011
Författare	Uppdragsgivare
Markus Seppelin	Social- och hälsovårdsministeriet
	Projektnummer och datum för tillsättandet av organet

Rapportens titel

Medborgarorganisationer inom social- och hälsovårdsområdet som samarbetspartner för social- och hälsovårdsministeriet. Social- och hälsovårdsministeriets organisationspolitiska riktlinjer

Referat

■ Revideringen av social- och hälsovårdsministeriets organisationspolitiska riktlinjer inleddes år 2008. Revideringen anknyter till ministeriets projekt Strategi 2020 samt rekommendationer utgivna av delegationen för medborgarsamhällspolitik om hur man gör upp strategier för medborgarorganisationer för de olika förvaltningsområdena. Utgångspunkten för revideringen av de organisationspolitiska riktlinjerna är SHM:s strategi för medborgarorganisationernas verksamhet som gavs ut år 2003. Behovet av revidering sammanhänger med den förändrade konkurrenssituationen för organisationers serviceverksamhet, utvecklingen av EU:s gemenskapslagstiftning, behovet att definiera medborgarorganisationernas grundläggande uppgifter samt behovet att förtydliga arbetsfördelningen mellan organisationerna och den offentliga sektorn. Promemorian sändes under åren 2008–2010 i flera sammanhang för kommentarer till ministeriets avdelningar och medborgarorganisationer. Riktlinjerna har också behandlats i ministeriets ledningsgrupp samt vid ett gemensamt möte mellan ledningsgruppen och organisationer inom social- och hälsovårdsområdet. Organisationer inom SHM:s verksamhetsområde har konsulterats med hjälp av en nätintervju och vid ett särskilt diskussionsmöte. De centrala strategiska målen i promemorian har anknutits till ministeriets nya strategi för social- och hälsopolitiken. Promemorian i sin helhet utgör en verksamhetsriktlinje för ministeriets politik beträffande medborgarorganisationer.

De grundläggande riktlinjerna för social- och hälsovårdsministeriets organisationspolitik är följande:

- Ministeriet anser att medborgarorganisationernas verksamhet bidrar till medborgarnas delaktighet och till att skapa förutsättningar för ett gott liv.
- Ministeriet bedriver samarbete med organisationer och stärker det gemensamma engagemanget till de strategiska målen.
- Ministeriet intensifierar samarbetet med medborgarorganisationer vid beredningen och verkställigheten av riktlinjer för EU-politik och annan internationell politik.
- Ministeriet uppmuntrar organisationer till omfattande regionalt samarbete med kommuner, aktörer inom den tredje sektorn och företag.
- Ministeriet har som mål att förtydliga reglerna för hjälp som tillhandahålls av organisationer och för näringsverksamhet inom den tredje sektorn i syfte att trygga organisationernas insats inom båda områden.
- Ministeriet strävar efter att säkerställa tillräcklig finansiering för medborgarorganisationer för att främja samhällets bästa.

Nyckelord

frivilligverksamhet, organisationer, social- och hälsovårdspolitik, strategiarbete, tredje sektorn

Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2011:05
ISBN 978-952-00-3161-9
URN:ISBN:978-952-00-3161-9

Övriga uppgifter
www.stm.fi/svenska

Sidoantal
15

Språk
Finska

SOCIAL- OCH
HÄLSOVÅRDSMINISTERIET

SISÄLLYS

1 Lähtökohdat.....	5
2 Linjaukset	6
LIITE	9

1 LÄHTÖKOHDAT

Ministeriössä on valmisteltu vuoden 2010 aikana uusi sosiaali- ja terveystalouden strategia Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Strategiassa korostuu taloudellisen ja ekologisen kestävyuden rinnalla sosiaalinen kestävyys. Sosiaalisesti kestävä yhteiskunta kohtelee kaikkia yhteiskunnan jäseniä reilusti, vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, tukee terveyttä ja toimintakykyä sekä antaa tarvittavan turvan ja palvelut.

Kansalliseen sosiaali- ja terveystalouden päätöksentekoon vaikuttaa yhä selvemmin globalisaatio ja kansallisvaltioiden rajojen merkityksen väheneminen. Euroopan integraatio syvenee ja laajenee sekä ihmisten, tavaroiden ja palvelujen liikkuvuus rajojen yli kasvaa. Tämä vaikuttaa myös sosiaali- ja terveystalouden sekä suomalaisen järjestöjärjestelmän välisiin suhteisiin. Toimintapolitiikkaa tulee linjata uusiin mahdollisuuksiin ja haasteisiin vastaamiseksi. Järjestöpoliittisia linjauksia on laadittu tiiviissä yhteistyössä sosiaali- ja terveystalouden sosiaali- ja terveystalouden strategian uudistamisen kanssa.

Sosiaali- ja terveystalouden järjestöpoliittiset linjaukset kohdistuvat sosiaali- ja terveystalouden kansalaisjärjestötoimintaan. Sosiaali- ja terveystalouden hallinnonalalla kolmannen sektorin merkitys on taloudellisesti, yhteiskunnallisesti ja inhimillisesti merkittävä. Julkisen sektorin ja kolmannen sektorin välillä vallitsee vahva kumppanuus. Kansalaisjärjestöillä on tärkeä rooli muun muassa heikoimmassa asemassa olevien ryhmien ja ns. väliinpuotoajaryhmien tukijoina sekä heidän etujensa ajajina. Niin ikään ilmaantuu uudenlaisia sairaus-, vamma- ja sosiaalisten ongelmien ryhmiä. Näiden tunnistamisessa ja niihin reagoimisessa kansalaisjärjestöillä on merkittävä ja tärkeä tehtävä.

Suomalainen malli, jossa tuetaan ja rahoitetaan sosiaali- ja terveystalouden järjestöjä, on osoittautunut toimivaksi. Hyvinvointiyhteiskunta perustuu usean toimijan vastuisiin. Linjausten tavoite on tukea yhteistyötä ja kumppanuutta eri toimijoiden kesken. Hyvinvointipalvelujen järjestämisen päävastuu on edelleen julkisella sektorilla, Suomessa kunnilla, jotka tuottavat valtaosan sosiaali- ja terveystaloudellista. Yritysten ja järjestöjen tuottamat sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut ovat lisääntyneet nopeasti vuoden 1995 jälkeen. Nopeinta kasvua on sosiaalipalveluissa. Yksityisten palveluntuottajien osuus sosiaalipalvelujen henkilöstöstä lähestyy jo kolmannesta. Vuonna 2007 järjestöjen osuus oli 17,9 prosenttia ja yritysten osuus 12,5 prosenttia. Yrityssektorin osuus on vuodesta 2000 kasvanut kahdeksan prosenttiyksikköä, tosin 1-2 prosenttiyksikköä yrityssektorin kasvusta selittyy järjestöjen palvelujen yhtiöittämisellä. Järjestöjen osuus kasvoi vajaalla kahdella prosenttiyksiköllä 2000–2007.

Terveystaloudellissa yritysten merkitys oli järjestöjä korostuneempi. Terveystaloudellissa vuonna 2007 yksityisten palveluntarjoajien osuus henkilöstöstä oli lähes viidennes, järjestöjen osuus oli 4,2 prosenttia ja yritysten osuus 15,2 prosenttia. Järjestöjen osuus on 2000-luvulla hieman laskenut, kun taas yritysten osuus on noussut selvästi. Eniten yritysten osuus on kasvanut vuosina 2004–2007.

Kansalaisaktiivisuus synnyttää yhteiskuntaan sosiaalista pääomaa, jolla on terveyttä, toimintakykyisyyttä ja sosiaalisuutta edistäviä vaikutuksia. Aktiivisella kansalaisyhteiskunnan toiminnalla on oma arvonsa, mutta samalla se tuottaa konkreettisia taloudellisia hyötyjä ehkäistessään ja vähentäessään sairauksia ja sosiaalisia ongelmia sekä niihin kohdistuvaa palvelutarvetta.

2 LINJAUKSET

Kumppanuuden periaatteet

1. Kaikki mukaan toimimaan omaksi ja yhteiseksi hyväksi
2. Kumppaneina rooleja kunnioittaen ja toisiaan täydentäen
3. Yhteisellä asialla yhteistyössä yli Suomen rajojen
4. Osaaminen ja asiantuntemus laajasti käyttöön toiminnallisia ja hallinnollisia esteitä karsien
5. Selvät pelisäännöt auttamistyöhön, elinkeinotoimintaan ja edunvalvontaan
6. Talous ja työnjako kunnossa sekä tehtävät tasapainossa

A) *Ministeriö katsoo, että järjestötoiminta edesauttaa kansalaisten osallistumista ja hyvän elämän edellytysten luomista*

- Kansanterveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisessä ministeriö korostaa kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia ja niiden kehittämistä. Järjestöjen organisoima vertaistuki, matalan kynnyksen kohtaamispaikat ja vapaaehtoistoiminta tukevat hyvin ihmisten osallisuutta.
- Järjestötoiminta tarjoaa mahdollisuuden kansalaisten ja väestön eri ryhmien aktiiviseen osallistumiseen yhteiskunnan rakentamiseksi. Kansalaisjärjestöjen haaste on tunnistaa apua tarvitsevat ryhmät ja toimia siten, että myös muutoin syrjään jäävät pääsevät osallisiksi hyvinvointivaltion sosiaaliturvasta, sosiaalipalveluista sekä tukea antavista yhteisöistä ja verkostoista.

B) *Ministeriö ylläpitää yhteistyötä järjestöjen kanssa ja vahvistaa yhteistä sitoutumista strategiaan tavoitteisiin*

- Sosiaali- ja terveysministeriö kutsuu järjestöjen edustajia kumppanuuden kannalta keskeisiin ministeriön työryhmiin, neuvottelukuntiin ja komiteoihin. Laajoissa sosiaali- ja terveystalitiikkaa koskevissa asioissa huolehditaan keskusjärjestöjen edustuksesta, erityisiä sairaus-, vamma- ja ongelmaryhmiä koskevissa asioissa kutsutaan erityisjärjestöjen edustus. Ministeriö pitää huolta kansalaisjärjestöjen monipuolisesta edustuksesta. Ministeriön viestinnässä kiinnitetään erityistä huomiota tiedon vaihtoon, sisältöön sekä säännöllisyyteen järjestöjen kanssa.
- Sosiaali- ja terveysministeriön ja sen hallinnonalan välisissä tulosneuvotteluissa otetaan huomioon järjestöpoliittiset linjaukset. Myös muissa ministeriön valmistelemissa strategisissa ohjelmissa ja hankkeissa järjestöjen osallisuus varmistetaan.
- Osallisuuden eli mahdollisimman aikaisen kansalaisvaikuttamisen edellytyksiä parannetaan virkamiesten riittävällä perehdyttämällä kuulemiskäytäntöihin, osallistumalla kansalaiskeskusteluun tiedotusvälineissä sekä kehittämällä edelleen tietotekniikan tarjoamia mahdollisuuksia.

C) Ministeriö tiivistää yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa EU-politiikan ja muun kansainvälisen politiikan linjausten valmistelussa ja toimeenpanossa

- Sosiaali- ja terveysministeriön kuulee kansalaisjärjestöjä, kun ministeriö valmistelee omaan alueeseensa liittyviä kannanottoja Euroopan unionin ja muiden kansainvälisten asioiden valmistelussa. Sosiaali- ja terveysministeriö tukee kansalaisjärjestöjä niiden pyrkimyksissä toimia itsenäisesti EU:n tason yhteistyöelimissä.
- Sosiaali- ja terveysministeriö yhteistyössä järjestöjen kanssa vaikuttaa osaltaan kansallisen ja EU-lainsäädännön kehittämiseen siten, että voittoa tavoittelemattomien palveluiden tuottajien erityispiirteet ja moninaisuus huomioidaan myös Euroopan unionin sisämarkkinoilla.
- Kansalaisjärjestöt toimivat kumppaneina kehitysyhteistyössä, lähialueyhteistyössä ja kansainvälisissä järjestöissä sekä tarjoavat asiantuntemustaan maailmanlaajuisiin haasteisiin vastattaessa.

D) Ministeriö kannustaa järjestöjä laaja-alaiseen alueelliseen yhteistyöhön kuntien, muiden kolmannen sektorin toimijoiden ja yritysten kanssa

- Kansalaisten hyvinvoinnin kokonaisvaltainen tarkastelu on osallisuuden vahvistamisen ja sitä tukevien palvelujen kehittämisen lähtökohta. Alueellisten ja paikallisten hyvinvointistrategioiden tekemisessä kannustetaan sosiaali- ja terveysalan kaikkia toimijoita yhteistyöhön.
- Kansalaisjärjestöt otetaan huomioon myös poikkihallinnollisessa ja sektorirajat ylittävässä yhteistyössä, jossa sosiaali- ja terveysministeriön sekä kansalaisjärjestöjen strateginen kumppanuus korostuu yhteisten asioiden ajamisessa. Liikunta- ja nuorisojärjestöjen kanssa tehdään yhteistyötä terveyden edistämiseksi ja syrjäytymisen vastaisessa toiminnassa.
- Ministeriö edistää järjestöjen kumppanuutta sosiaalisen työllistämisen ja ns. välityömarkkinoiden uusien toimintamallien kehittämisessä sekä maahanmuuttajatyössä.
- Sosiaali- ja terveysministeriö jatkaa ja syventää yhteistyötä paitsi kansalaisjärjestöihin myös evankelisluterilaisen ja muiden kirkkojen diakoniatyön kanssa sekä muiden yhteisöjen auttamistyön kanssa. Diakoniatyön ja siihen liittyvän vapaaehtoistoiminnan tehtävä on tärkeä henkisen ja yhteiskunnallisen hädän tunnistamisessa.

E) Ministeriö toimii sääntöjä selventäen siten, että sekä järjestöjen voittoa tavoittelematon auttamistyö että kolmannen sektorin toimijoiden harjoittama elinkeinotoiminta palvelutuotannossa ovat edelleen mahdollisia

- Sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa omilla päätöksillään hallinnonalansa julkisten, yleishyödyllisten ja yksityisten palveluntuottajien työnjaon selkeyttämistä sekä selkeiden toimintaa ohjaavien sääntöjen laatimista ja noudattamista.
- Järjestölähtöisen auttamistyön ja vapaaehtoistyön mahdollisuudet turvataan siten, etteivät ne ole ristiriidassa elinkeinotoimintaa ja ammatillista työtä ohjaavien sääntöjen ja määräysten kanssa.

- Sosiaali- ja terveysministeriö tukee sellaisen palvelutuotannon kilpailuttamista ja tuotteistamista, jolla saadaan aikaan kustannustietoisuutta, parempaa laatua ja hyviä uusia käytänteitä. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, etteivät kilpailuttaminen ja tuotteistaminen johda toimivien palveluketjujen ja -palveluprosessien pirstoutumiseen. Kehitystä seurataan aktiivisesti ja ratkaisujen vaikutuksia ennakoidaan ennen päätöksentekoa.
- Sosiaali- ja terveysministeriö varmistaa, etteivät palveluiden kilpailuttaminen ja tuotteistaminen johda demokratiavajeiden syntyyn, vaan palveluiden käyttäjän vaikutusmahdollisuuksia lisätään.
- Palvelutuotannon yhtiöittämistä suositellaan silloin, kun toimialueella on vastaavaa yrityspohjaista toimintaa ja kun palvelu ei järjestöpohjaisena tuota lisäarvoa. Palveluiden tuottamisessa tarkastellaan myös vaihtoehtoisia yrittämisen malleja kuten osuuskuntamuotoista yrittämistä.

F) Ministeriö tähtää toimillaan kansalaisjärjestöjen rahoituksen turvaamiseen yhteiskunnallisen hyvän edistämiseksi

- Raha-automaattituotolla on keskeinen merkitys valtakunnallisten sosiaali- ja terveysalan järjestöjen perus- ja kehittämistyön resursoinnissa. Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käytön lähtökohtana on sen mahdollisimman täysimääräinen käyttö sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan.
- Sosiaali- ja terveysministeriö sopii Raha-automaattiyhdistyksen avustustoiminnan kanssa keskipitkän aikavälin tavoitteet, jotka tarkistetaan vuosittain. Raha-automaattituoton suuntaamisen keskeisiä lähtökohtia ovat yhteiskunnassa esiintyvät tarpeet, hallitusohjelman linjaukset, toiminnan pitkäjänteisyys, tavoitteellisuus, suunnitelmallisuus ja vaikuttavuus sekä valmius vastata nopeasti järjestöjen hakemuksista ja kehittämisehdotuksista nousseisiin erityiskysymyksiin.
- Täsmennetään työnjakoa järjestöjen ja julkisen sektorin hoitamien tehtävien välillä rahoituskysymyksissä.
- Tuottoa ohjataan valtakunnallisen, alueellisen ja paikallisen tason edunvalvonnan, kansalaisten osallistumisen mahdollisuuksien ja uusien toimintamallien kehittämisen rahoittamiseen.
- Pitkäjänteisen tiedontuotannon sekä tutkimus- ja kehittämistyön rahoituksen tulisi sisältyä järjestöjen perusrahoitukseen.
- Toiminnan tulosten ja vaikutusten arviointiin varataan lisää resursseja.
- Järjestöjen roolia ongelmia ehkäisevässä ja kuntouttavassa työssä vahvistetaan.

LIITE

STM ja kansalaisjärjestöt sosiaali- ja terveystalitiikan toimijoina

Valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämisestä 8.3.2007. Periaatepäätöksellä luodaan julkisen vallan kansallista toimintalinjaa suhteessa kansalaisjärjestöjen toimintaan ja sen kehittämiseen. Päätöksellä pyritään myös vahvistamaan kansalaisjärjestöjen toimintoja lisäämällä julkisen vallan päätösten johdonmukaisuutta ja ennakoitavuutta sekä asettamalla tavoitteita Suomen kansalliselle ja kansainväliselle kansalaisjärjestöjä koskevalle toimintalinjalle. Periaatepäätöksessä todetaan, että ministeriöiden hallinnonalan strategioiden osaksi otetaan järjestöjen asema. Strategiat pidetään ajan tasalla yhteistoiminnassa järjestöjen kanssa. Kansalaisjärjestöjen aseman vahvistaminen on mainittu Vanhasen toisen hallituksen hallitusohjelmassa.

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta asetettiin 2007 parantamaan julkisen vallan ja kansalaisyhteiskunnan vuorovaikutusta. Neuvottelukunnan perustaminen oli yksi Vanhasen I hallituksen aikana toteuttaman kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman johtopäätöksiä ja saavutuksia. Valtioneuvoston asetus kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnasta hyväksyttiin 15.2.2007. Neuvottelukunnan tehtäväksi asetettiin muun muassa arvioida ministeriöiden kansalaisjärjestöstrategioita ja kansalaisten kuulemiskäytäntöjä.

Kansalaisjärjestötoiminnan ytimeen kuuluu julkisesta vallasta riippumaton edunvalvonta sekä osallistumis- ja toimintamahdollisuuksien tarjoaminen kansalaisille. Lisäksi sosiaali- ja terveystalalan järjestöillä on Suomessa merkittävä asema palvelutuotannossa ja ne saavat huomattavasti julkista rahoitusta. Julkisen rahoituksen saajia ohjataan hallitusohjelmassa olevien linjausten sekä sosiaali- ja terveystalministeriön hallinnonala koskevien periaatelinjausten, strategioiden, kehyspäätösten ja ohjelmataso tavoitteiden mukaisesti. Raha-automaattiyhdistyksen avustuspolitiikkaa ohjaa sosiaali- ja terveystalministeriön ja Raha-automaattiyhdistyksen avustusosaston välillä solmittava sopimus tulostavoitteista sekä Raha-automaattiyhdistyksen avustusstrategia.

Järjestösektorin asemaan ja toimintaan vaikuttavat myös EU:n toimet yhteiskunnallisen osallisuuden edistämisessä sekä syrjäytymisen torjunnassa. Myös sisämarkkinoiden sääntelyllä, kilpailupolitiikalla sekä maailman kauppajärjestön WTO:n sopimuksilla on merkitystä etenkin järjestöjen palvelutoiminnalle. Kansalaisjärjestöjen hallinnollista itsenäisyyttä edellä esimerkkeinä mainitut valtakunnan tason linjaukset eivät pyri kyseenalaistamaan.

Sosiaali- ja terveystalministeriön suhde kansalaisjärjestötoimijoihin

Sosiaali- ja terveystalministeriön määrittelee linjauksissaan omaa suhtautumistaan hallinnonalaansa kansalaistoimintaan, järjestöjen edunvalvontaan ja kehittämistyöhön sekä yleishyödyllisen järjestösektorin palvelutuotantoon. Nykyinen kehitys, jossa hyvinvointipalveluiden tuottamisen rakenne on nopeasti muuttumassa, Euroopan unionin aktiivisuus sosiaalipalveluissa on lisääntynyt ja jossa sosiaali- ja terveystalalan yrittäjyyden merkitys on kasvussa, vaikuttaa eräillä toimialoilla kansalaisjärjestöjen toimintoihin hallinnonalaalla merkittävästi.

Sosiaali- ja terveystalministeriön järjestöstrategia tarkastelee valtion ja kansalaisyhteiskunnan kosketuspintaa. Valtiovalta hyödyntää kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen asiantuntemusta ja tarjoaa vastineeksi resursseja järjestöjen käyttöön. Samalla julkinen valta mahdollistaa kansalaisten ja kansalaisia edustavien

tahojen osallistumisen valmisteluprosesseihin ja päätöksentekoon. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintakentässä järjestösektori voi monipuolisen luonteensa vuoksi läpäistä hallinto- ja instituutorajat ja tuottaa valtionhallinnolle tärkeää tietoa kansalaisten ja viranomaisten kohtaamisesta. Kansalaisyhteiskunnan vahvistamisessa sosiaali- ja terveysalan järjestötoiminta on omimmillaan. Siksi julkinen sektori tukee sektoria ja hakee siitä vahvaa kumppania. Järjestöillä on myös mahdollisuus kritisoida julkista valtaa sekä esittää vaihtoehtoja julkisen sektorin toiminnalle.

Samalla kun kumppanuutta haetaan, on tärkeää, että myös eri ministeriöiden välistä yhteistyötä kehitetään kansalaisyhteiskuntaa koskevissa kysymyksissä. Useat järjestöjen toiminnot, kuten kuntouttava työtoiminta tai lasten iltapäivätoiminta näkyvät samanaikaisesti sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön toimialueella. Järjestöjen lähialue- ja kehitysyhteistyössä ulkoministeriö on puolestaan keskeinen yhteistyökumppani. Julkinen hallinto kehittää yhteistyötä siten, että toimintatavat ja yhteydenotot järjestöihin ovat yhdenmukaisia ja tasapuolisia.

Sosiaali- ja terveysministeriö on käyttänyt lainsäädännön ja erilaisten hankkeiden valmistelussa, suunnittelussa ja toteuttamisessa kansalaisjärjestöjä paljon, koska niiden katsotaan olevan hallinnonalan työn kannalta keskeinen sidosryhmä.

Tällä hetkellä ministeriöllä on noin 75 neuvottelukuntaa ja lautakuntaa, joista vajaassa kolmessakymmenessä on edustaja yleishyödylliseltä sektorilta. Erilaisia työryhmiä ja ohjausryhmiä ministeriöllä on 65 ja niistä lähes kolmasosassa on edustaja yleishyödylliseltä sektorilta. Järjestöiltä pyydetään säännöllisesti lausuntoja tehdyistä esityksistä ja niitä kuullaan myös muilla tavoin. Myös järjestöt itse pitävät panostaan hallinnonalan kehittämisessä ja arvioinnissa suurena.

Kunnat ovat ulkoistaneet palvelutuotantoaan ja siten lisänneet palvelutuotannon monimuotoisuutta ja kilpailua myös sosiaalihuollon toimialalla. Laki julkisista hankinnoista velvoittaa julkisyhteisöt pääsääntöisesti kilpailuttamaan palvelut, joita ne eivät tuota itse. Osana tätä kehitystä vaaditaan myös, että kilpailuilla markkinoilla toimivien järjestöjen palvelutuotannon peruseriaatteita ja rahoitautomaattivastusten kohdentamisperusteita selkeytetään.

Yleishyödyllisten yhteisöjen tuottamia palveluita on kohdeltu yhdenvertaisesti muiden palvelun tuottajien kanssa Euroopan unionin sisämarkkinoilla. Keskustelu yleishyödyllisten palveluiden asemasta sosiaalipalvelumarkkinoilla on virinnyt EU:ssa. Valtiontukia koskevassa EU:n perustamissopimuksen 86 artiklan 2 kohdassa on mainittu käsite ”yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvät palvelut”. Tällä tarkoitetaan vastikkeellisia palveluita, joilla on yleishyödyllisiä tehtäviä ja joille jäsenvaltiot ovat sen vuoksi asettaneet erityisiä julkisen palvelun velvoitteita. Jäsenmaiden viranomaisilla on laaja harkintavalta yleishyödyllisen palvelun määrittelyssä. Uuden Lissabonin sopimuksen voimaantulon yhteydessä unioni saa uuden oikeusperustan määrittellä yleistä taloudellista etua koskevien palveluiden toimintaa sääntelevät periaatteet sekä niitä koskevat taloudelliset ja rahoituskelliset edellytykset. Perussopimusten määräykset eivät koske muita kuin taloudellisia palveluita. Yleishyödyllisten palveluiden erityiskohteluun ei ole vielä päädytty kilpailulainsäädännön ja sisämarkkinasäännösten suhteen. Sosiaali- ja terveyspalvelujen lähtökohtana on kansalaisen saama palvelu, ehjien palvelukokonaisuuksien muodostuminen, palvelun laatu ja kokonaistaloudellisuuden periaate.

Monimuotoisten toimijoiden kenttä muutoksessa – yleishyödyllisyyden uudelleen arviointi ja rahoituksen monikanavaisuus haasteina

Järjestöjen toiminnan sisältö vaihtelee laajasti oma-aloitteisista itsehoito- ja vertaisryhmistä perinteisen jäsenistön edunvalvonnan kautta hyvin ammatilliseen, erikoiskoulutusta vaativaan sosiaali- tai terveydenhuollon työhön (esimerkiksi kriisityö lastensuojelussa, huumetyössä tai väkivaltatyössä). Monet yleishyödyllisten yhteisöjen kehittämät työmuodot ovat juurtuneet yhteiskuntamme sosiaali- ja terveydenhuollon perustoiminnoiksi (mm. neuvolatoiminta). Valtio on joissakin tapauksissa siirtänyt osan sille tai kun-

nille aikaisemmin kuuluneista tehtävistä järjestösektorin hoidettavaksi. Näin on esimerkiksi näkövammaisten, kuurojen tai raittius- ja päihdetyön osalta. Järjestöt ovat myös toteuttaneet useita suuria erityisryhmiä palvelevia investointeja.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimii tuhansia rekisteröityjä ja rekisteröimättömiä yleishyödyllisiä yhdistyksiä ja säätiöitä. Pääosin ne toimivat sosiaalihuollon alueella. Terveydenhuollossa yleishyödyllinen toiminta on vähäisempää. Hallinnonalan sosiaalityötä vahvistaa merkittävästi myös seurakuntien diakoniatyö.

Yhdistysten ja säätiöiden rooli hallinnonalalla on vahva. Vuosikymmenien kuluessa järjestösektori on linkittynyt tiiviisti valtion ja kunnan palvelujärjestelmään. Se toimii erilaisissa rooleissa paikallis-, alue- ja valtakunnan tasolla: edunvalvojana, kehittäjänä ja palvelujen tuottajana. Eri aikoina korostuvat erilaiset painotukset. Viime vuosikymmenen aikana erityisesti palvelutuotanto on painottunut sekä valtakunnallisessa että paikallisessa järjestötoiminnassa. Sektorin perustehtävänä on kuitenkin säilynyt kansalaisten vaikuttamisen mahdollistaminen.

Yksityinen yrittäjyys on voimistunut sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjonnassa. Myös vaihtoehtoiset yrittäjyyden muodot kuten osuuskuntayrittäminen on lisääntynyt sosiaali- ja terveyssektorilla. Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta ja vahva arvopohja edesauttavat kolmannen sektorin toimijoiden asemaa ja suosiota alalla. Toiminnan rahoitus saadaan useasta eri lähteestä. Palvelutuotannon osalta merkittävin tuotto tulee kuntien ostopalveluista tai maksusitoumuksista. Kehittämisen, rakennusinvestointien ja edunvalvonnan puolella toimintaa rahoitetaan merkittävästi raha-automaattituotoilla. Myös yhteisöjen harjoittama oma rahankeräys sekä muu varainhankinta on erittäin mittavaa. Markkinaehtoisen palvelutuotannon rajaaminen muusta toiminnasta on entistä tärkeämpää EU-oikeuden tukijärjestelmille asetettävien vaatimusten vuoksi.

Toimintaympäristö- ja kulttuuri muuttumassa

Kansalaisyhteiskunnan toivotaan vahvistuvan ja sille asetetaan paljon toiveita. Kehitys näyttäisi siltä, että kansalaiset kuuluvat edelleen jäseninä sosiaali- ja terveysalan yhdistyksiin, mutta aktiivista panostusta jäsenet antavat yhdistysten toimintaan yhä lyhytkestoisemmin, projektiluonteisesti. Uutta kansalaistoimintaa on syntynyt mm. tietoverkkojen yhteyteen. Samaan aikaan järjestösektori on etsinyt itselleen monitoimijan roolia, jossa vapaaehtoisuus ja ammatillisuus sekoittuvat keskenään.

Yleishyödyllinen toiminta on viime vuosikymmenen aikana suuntautunut ammattilaisten hoitamaan palvelujen tuotantoon, jossa yleishyödyllisyyttä edustaa ensisijaisesti voittoa tavoittelematon organisointimuoto. Kansalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen ammattilaisten tuottaman palvelun sisältöön on vaikeaa. Yleishyödyllisyys onkin siltä osin määrittymässä uudelleen perinteisen edunvalvonnan ja vapaaehtoistoiminnan suuntaan.

Yhteisöt joutuvatkin jatkossa pohtimaan, miten yhdistää uudella tavalla tietoa ja asiantuntemusta, joka kertyy kansalaistoiminnan, edunvalvonnan ja palvelutuotannon kautta. Yhteisöt joutuvat myös valitsemaan niiden välillä tai osia niistä. EU:n sisämarkkinalainsäädäntöä ja kilpailulainsäädäntöä sovellettaessa vaarana on, että järjestöjen palvelutuotanto siirtyy lopullisesti elinkeinotoiminnan ja voiton tavoittelun piiriin. Ministeriön ja järjestöjen on syytä olla aktiivisia yleishyödyllisyyttä koskevassa keskustelussa EU:ssa.

Toimintaympäristön haasteita järjestökentälle ovat pitkittynyt työttömyys, alueelliset hyvinvointierot, terveyserot, vanhusten määrän kasvu, henkilöstön saatavuus, sosiaalis-taloudellisten ongelmien kasautuminen sekä erityisesti kaiken sosiaalisen tuen ulkopuolella olevien kansalaisten määrän pysyminen mittavana.

Valtion rahoituksen merkitys paikallistason palvelutuotannossa on muuttunut

Kuntien sosiaali- ja terveyspalvelujen rahoitusta kerätään paljon muualtakin kuin kunnallisverotuotosta. Samalla valtion ohjaus on muuttunut paljolti normatiivisesta resurssi- ja informaatio-ohjaukseksi. Paikal-

linen rahoituspohja on epävarmempi, mikä vaikeuttaa pitkäjänteistä palvelujen ja toiminnan kehittämistä. Hankerahoitus on hajaantunut eikä erillisillä hankkeilla saavutettujen tulosten levittäminen ja juurruttaminen ole onnistunut toivotulla tavalla. Paikallinen kohdentamis- ja itsemääräämävallan kasvun myötä ovat koordinaatio-ongelmat sekä kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun ongelmat lisääntyneet.

Järjestötoiminta ei taivu yhteen muottiin - toimijoilla erilaisia rooleja

Vapaaehtoistoiminnan, aktiivisuuden ja yhteisöllisyyden toimintakenttä

Kansalaiset tunnistavat ympärillään tarpeita, liittyvät yhteen, rakentavat verkostoja, luovat sosiaalisia kontakteja ja vastaavat ympärillään oleviin tarpeisiin yhteisen hyvän ja voittoa tavoittelemattoman ideologian pohjalta - tätä on vapaaehtoistoiminta.

Vapaaehtoistoimintaa luonnehtii se, että ihmiset tulevat siihen mukaan omasta vapaasta tahdostaan ja saavat toiminnasta jotain itselleen. Se on ihmisten välillä tapahtuvaa palkatonta vastavuoroista toimintaa. Tämä myös merkitsee sitä, että vapaaehtoiset ovat toiminnassa mukana juuri niin kauan kun se sopii heidän omaan elämäntilanteeseensa. Vapaaehtoistoiminnassa ollaan mukana tavallisen kansalaisen taidoin. Se ei korvaa ammatillista työtä, mutta joissakin tilanteissa se tavoittaa tuen tarpeessa olevat paremmin. Vapaaehtoistoimijat tarvitsevat tuen, josta useimmiten vastaavat järjestöt. Julkisen hallinnon tehtävänä on varmistaa toiminnalle riittävät taloudelliset resurssit.

Vapaaehtoisten rekrytointi ja sitouttaminen koetaan tulevaisuuden haasteena. Vapaaehtoisia arvioidaan sosiaali- ja terveystalouden järjestöissä olevan 320 000. Toiminta on rajattava elinkeinotoiminnan ja rahassa arvioitavan työn ulkopuolelle.

Edunvalvonta, vaikuttaminen ja yhteiskunnallinen oppiminen

Yhteiskunnan kannalta merkittävää on järjestön oman jäsenistön ja muiden kansalaisten etuisuuksiin ja palvelutarpeisiin vaikuttaminen painostusryhmänä tai asiantuntijaryhmänä. Järjestöelämä on toiminut pitkään myös politiikan ja demokratian oppikouluna. Yhä edelleen sosiaali- ja terveystalouden järjestöt ovat hyvin vahvasti edustettuina valtakunnan ja paikallisen luottamushallinnon poliittisilla areenoilla. Osallistumisen kasautuminen ja aktiivitoimijoiden keski-ikä nouse eivätkä edistä laajapohjaista eri väestöryhmien näkemysten välittymistä. Järjestöjen rinnalla myös evankelis-luterilaisten seurakuntien sosiaalityö on yhteiskunnan kannalta merkittävää.

Asiantuntija, tutkija ja kehittäjä

Yhteiskunnan kannalta sektorin tehtävistä keskeisimpiä on kapeiden erityisalojen tietotaidon ja osaamisen kokoaminen. Kansalaisten aktiviteetin käynnistäjänä, kokemuksellisen tiedon välittäjänä, julkisen palvelujärjestelmän aukkojen osoittajana, vasta- ja myötävirtaan kulkijana yleishyödyllinen sektori tuottaa yhteiskunnan kehittämisen ja kansalaisoikeuksien ja tasa-arvon toteutumisen kannalta välttämätöntä tietoa esimerkiksi kehitysvammahuollon, aistivammahuollon, lastensuojelun, päihdehuollon ja kuntoutuksen saralla.

Järjestösektori käynnistää ja ylläpitää erityispalveluita sellaisille ihmisryhmille, joita valtiollinen palvelujärjestelmä ei tarpeeksi nopeasti huomioi. Se tuottaa myös erityispalveluita, joita yksittäinen kunta ei pienen asiakasmäärän ja erityisosaamisen tarpeen vuoksi pysty itse tarjoamaan riittävässä määrin.

Kansanterveys- ja sosiaalialan järjestöjen ammatillistuminen ja toisaalta niiden toiminnan verkostoituminen lisää järjestöjen merkitystä terveyden edistämistyössä. Suurten kansanterveysjärjestöjen aktiivisesti rakentamat verkostot ovat tuottaneet sekä tiedontuotanto-järjestelmiä (Syöpärekisteri) että laajoja toimintaohjelmia kansansairauksien vähentämiseksi (Sydänliitto, Diabetesliitto, Suomen Mielenterveysseura).

Järjestöjen tehtävänä on myös koota kansalaisasiantuntemusta sekä suoraan jäsenistöltään että heidän lähiympäristöistään terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edellytysten parantamiseksi yhteiskunnassa. Nykyisin järjestöt ovat merkittävä tekijä myös terveyden edistämisessä. Yhteystyötä tarvitaan sekä järjestöjen välillä että kuntakentän kanssa.

Vertaistoiminta

Potilas-, sairaus- ja omaisjärjestöissä on kasvanut voimakkaasti omaan kokemukseen ja sen jakamisen haluun perustuva toiminto. Vertaistuki laajentaa erityisosaamisen aluetta siten, että kokemuksellinen tieto ja asiantuntemus tulevat ammatillisen asiantuntijuuden rinnalle ja joltakin osin myös haastavat sitä uudistumaan.

Vertais- ja tukihenkilötoiminta tuottaa ruohonjuuritasolla yhteiskuntaan hyvinvointia ja sosiaalista pääomaa, jota viranomaistoiminta ei kykene tuottamaan. Vertaistuki ei ole tärkeää vain ongelmatilanteissa vaan se toimii myös arkipäivän elämänlaadun vahvistajana. Tavalliset vanhemmat voivat esimerkiksi hyötyä vertaistuesta kasvatustehtävässään tai eläkeläiset omista järjestöissään.

Palvelujen tuottaja ja alue- ja paikallistalouden kehittäjä

Monet sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat myös merkittäviä palveluiden tuottajia ja työllistäjiä. Palveluiden tuottamisessa on silti muistettava julkisten palvelujen ensisijaisuus - myös pienten erityisryhmien osalta. Järjestöjen ja osuuskuntien täydentävät palvelut tuottavat lisäarvoa ainakin seuraavilla tavoilla: 1) Toiminta on luotettavaa. Järjestöillä ja osuuskunnilla on vahva, sitoutunut ja kestävä arvopohja. Ne toimivat pitkäjänteisesti ja erityisen asiakaskeskeisesti eivätkä tavoittele ensisijassa taloudellista voittoa. 2) Pitkälle viedyn ammatillisen erikoistumisen lisäksi järjestötyössä voidaan sovittaa yhteen vertaistyö ja maallikkotyö. 3) Merkittävää elämänlaadun paranemista saavutetaan usein pienellä taloudellisella panostuksella. 4) Järjestöissä tai osuuskunnissa on matala kynnyksellä lähteä toimimaan omin vahvuuksin. Oman avun saamisen jälkeen ihminen voi jatkaa vapaaehtoisena ja saada siihen yhteisöllisen tuen. Järjestöt toimivat aktiivisesti myös sosiaalisten yritysten kasvualustana.

Kolmas sektori on entistä ammatillisempaa ja yritysmäisempää. Palvelutuotanto on eriytyvässä markkinatalouden mukaiseksi ja osa yleishyödyllisistä yhteisöistä (kuten Suomen Punainen Risti tai Samfundet Folkhälsan Svenska-Finland rf) on yhtiöittänyt tai yhtiöittämissä markkinoille summattuja toimintoja. Yhtiöittämistä perustellaan halukkuudella toimia avoimilla markkinoilla. Yhtiömuoto koetaan vahvuudeksi myös palvelutuotannon organisoimisessa sekä tuloksen ja vastuiden seurannassa. Yhtiöittämisen jälkeen toiminnan yleishyödyllisyys kuitenkin kyseenalaistuu.

Palveluiden ostajana kunta on pääasiallinen palveluiden kilpailuttaja, palvelujen maksaja ja myös palvelujen käyttäjien edustaja. Huomioitava on, että vaikka palvelutuotantoa kilpailutetaan laajemminkin, viranomaisen ratkaisee, mitä ostetaan, millaista laatua halutaan ja keneltä palveluita ostetaan. Päätösvalta ja vastuu eivät siirry tältä osin viranomaisen ulkopuolelle. Viranomaisten tilaajaosaaminen sekä palveluiden käyttäjien mielipiteen kuuleminen ovat muodostuneet haasteiksi ostopalveluissa.

Samanaikaisesti on muistettava, että vain osassa hallinnonalan toimialoista on löydettävissä kysynnälle useita palveluntarjoajia, mikä vasta mahdollistaa oikean kilpailun. Kustannustietoinen laatuun, tehokkuuteen ja parempaan tuottavuuteen tähtäävä palveluiden ulkoistaminen ja kilpailuttaminen ei palveluntarjoajien ja kilpailuttamisosaamisen puutteen vuoksi vielä toimi kunnolla. Sektorin markkinat eivät koskaan ole täydelliset ja niiden kehittyminen vie aikaa. Lukuisilla aloilla markkinoiden toimivuus ei ole edes mahdollista. Nykyisin kunnat ja yleishyödylliset yhteisöt perustavat myös yhdessä yhteisöjä, jotka hoitavat kunnan aikaisemmin tuottamia palveluita. Eräissä tapauksissa yleishyödyllinen yhteisö tuottaa jopa pääosan kunnan terveydenhuollon palveluista. Yhtiöittämisen ja palveluiden ulkoistamisen yhteydessä tavoitteiden asettelu ja niiden seuranta korostuvat. Valvonta ja seurantatehtäviin on varattava riittävästi voimavaroja palveluiden laadun turvaamiseksi.

Ulkoistamis- ja kilpailuttamistilanteissa on esiintynyt ongelmia, joita on pyritty ehkäisemään mm. suuntaamalla raha-automaattitukea uudelleen. Sosiaali- ja terveysjärjestöt tuottavat hieman yli 25 prosent-

tia kuntien sosiaalihuollon palveluista. Osa kunnista on rakentanut varsinkin sosiaalihuollon avopalvelujärjestelmiään yleishyödyllisten yhteisöjen varaan ja ostanut palvelutuotannon suoraan yleishyödylliseltä yhteisöltä ilman kilpailuttamista.

Yleishyödyllisen yhteisön voi joissakin tapauksissa olla yhdistys- ja säätiötoimintaa, verotusta, kilpailuttamista ja julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön valossa vaikea toimia samaan aikaan suuren taloudellisen merkityksen sisältävän palvelun tuottajana ja jäsenistön edunvalvojana.

Eräissä tapauksissa palvelutuotanto voi olla mielekästä järjestää (erityisvaatimusten vuoksi) suoraan sosiaali- ja terveysjärjestöjen kautta. Tällöin se voi olla samalla edunvalvontaa. Julkisen palveluvelvoitteen antamista koskevat säädökset yleishyödyllisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvissä palveluissa muodostavat tällöin toiminnan oikeudellisen perustan. Näin voi olla esimerkiksi HIV-positiivisten narkomaanien tai eräiden vammaisryhmien kohdalla.

Kilpailuvirasto on lausunnossaan verohallitukselle todennut, että vapaaehtoisuuteen perustuva järjestötoiminta, jota voidaan tukea verohuojennuksin, olisi erotettava markkinaehtoisesta liiketoiminnasta tai ainakin liiketoimintaa vastaavasta toiminnasta. Liiketoiminnan ei tulisi nauttia kilpailuneutraliteetin vaarantavia verotuksellisia etuja. Valtion asuntorahasto on myös ohjannut yleishyödyllisiä monialayhteisöjä eri toimintojen rajaamiseen, jotta lainoituksen kohdentaminen selkeytyisi. Käytännössä lainoituksen saamisen ehdoksi muodostunee esimerkiksi asuntojen hankinta- ja peruskorjaustoimintojen yhtiöittäminen.

Kansainvälinen toimija

Suomalaiset järjestöt antavat vahvan panoksen oman alansa kansainväliseen yhteistyöhön ja tuovat Suomeen tällä tavalla uusinta tietoa. Järjestöt osallistuvat myös hallitusten väliseen yhteistyöhön mm. YK:n ja sen monien alajärjestöjen toiminnassa. Järjestöjä kutsutaan säännöllisesti yhteistyöhön myös kansainvälisellä kentällä. Suomalaiset järjestöt ovat hyvin edustettuina kansainvälisissä yhteistyöelimissä ja erilaisissa verkostoissa, joiden tavoitteena on vaikuttaa EU-tason linjauksiin ja saada kansalaisjärjestöille konsultatiivinen rooli päätöksenteossa työmarkkinajärjestöjen tapaan.

Varsinkin EU-maissa järjestöt toimivat erittäin aktiivisesti myös suhteessa EU-hallintoon. Yhtenä järjestösektorin aseman tunnustamisena voidaan pitää esimerkiksi sitä, että komissio on rahoittanut eräiden kolmannen sektorin yhteistyöverkoston toimintaa pitkäjänteisesti sekä korostanut järjestöjen merkittävää roolia omissa tiedonannoissaan ja myös Euroopan Unionin hallinnon uudistamiseen liittyvässä valkoisessa kirjassa. Myös suomalaisten järjestöjen toiminnanavaukset maamme lähialueilla on jo yleisesti huomioitu Euroopan unioninkin piirissä. Suomalaisilla järjestöillä on tehtävänä myös kansallisten etujen valvonta kansainvälisen lainsäädännön ja sopimusten valmisteluun vaikuttamisessa.

Kansalaisjärjestöjen toiminnan laajuutta kuvaavia avainlukuja

	2006	2009
Toimijoita	noin 8 500	noin 9 000
RAY:n avustamat järjestöt:		
Henkilöstö kokopäiväisiksi muutettuna	27 000	29 700
Henkilöstökulut (milj. euroa)	913	1 101
Vapaaehtoisia	noin 320 000	noin 320 000
Henkilöjäseniä (milj.)	1,9	2,0
Toiminnan kulut (milj. euroa)	1,7	2,04
Raha-automaatti-tuotot/avustukset (milj. euroa)	292	302,5
Raha-automaattituotot/veter. kuntoutus (milj. euroa)	105	105
Muut julkiset avustukset (milj. euroa)	235	187
Varainhankinnan tuotot (milj. euroa)	88	96
Sijoitus-/rahoitustoiminnan tuotot (milj. euroa)	67	78
Järjestöjen osuus sosiaalipalveluista v. 2008 (kustannukset)	1 316,6 miljoonaa euroa; 16,3 %	
Järjestöjen osuus terveyspalveluista v. 2008 (kustannukset)	485,1 miljoonaa euroa; 3,9 %	

Lähteet: STKL, RAY, Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa 2009.
 Suomen Virallinen Tilasto, Sosiaaliturva. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
www.thl.fi/yksityinenpalvelutuotanto